

գիտեր թէ ինչպէս կարելի է որ Ուտեայիք՝ «ան-
կիշատակ ժամանակներէն ի վերը կուկտ հաս-
տատուած ժողովուրդը, որ հազիւ «Թաթարաց
զաւէն» Վերջը թաթարական ազդեցութիւն կրած է
է, Հայոց ժամանակներէ մեջ իշխում է՝ Աշուրա-
ներուն սերմանքը, ըլլան Հայոց հին ժամանակա-
գիրք Աշուրայնէն հետ նաեւ շատեայից կը յիշեն,
իբրեւ ուրոյն տոհմ։

8. 8.

ԱՐԱՐԵՍՏԵՐԵՍԵՐ

ԱՐԵՐԵՐԱՆ

(ՏԵՂԵՎՈՒԹՅՈՒՆԸ ՊՐ. Զ. ԱՐԱՐԱՎՈՂԻԶԻ)

ՏՐԵՓԻՆԻ 1859 ՅԱՐԻՈՅԵՐԻՈՐԴ ԵՎԱՐՍԵՆՈՅ ԱՐԵՐԵՐԱՆ ՏԵՂԵՎՈՒԹՅՈՒՆ

Առոտոտոտ: Տրապիզոնի տեղական առևտրայ
վիճակն այժմ՝ յառաջընկէ լուսաւոյն է։

Գաղղիական զուլա- շարքի պաթ մանին (= 6 հոյալ = 7.68 քիլոյ.) գինն է 2-18 ոսկի ֆիո-
րին, աւարական-հունգարական ծծուած շաք-
րին պաթ մանն է 2-02. ուսական ծծուած շա-
քարիւր 1-71: Գինեք բարձրանալու վայր են։

Առոտի (լա-իւ)։ Սպանական առաջնա-
կարգ առույ արշնն է 1-17 ոսկի ֆիորին, նոյնին
միջին տեսակի գինն է 0-99. քաղցրի առույն
արշնն է 1-44. Էլիգոֆանին արշնն է 1-62. ա-
ռաջնակարգ Էլ-Էլ-Էլ-Էլ արշնն է 1-62:

Պորթուգալի վաթ տան քիլոյաւնոց արկը
կ'արժէ 9-45. դարձեց պորթուգալներ 11-25—11-70
ոսկի ֆիորին։

Կուղնը, Ռախլայի եւ ժոխլոտի յաշոյ
հունքը կը յուսացուի։

Անատոլոյի եւ Պարսկաստանի համար ներ-
մուծուած վաճառքն շատ էր, որովհետեւ վաճառք-
ները Տաւրիական եւ Պարսկաստանի ներքազոյն
կողմեր փոխադրելու եղանակը շատ նպաստաւոր էր։

Ենթադրութիւն: Աւարական-հունգարա-
կան Լոյսի ընկերութեան Թրիեստէն բերած վա-
ճառքներն են (քանակութիւնը՝ կենդանորով, ար-
ժեքը՝ ոսկի ֆիորինով, փակագծի մէջ). Եւրոպ
401 (8020 ոսկի ֆիորին), սուսի 332 (265.600),
բրդեղէն 123½ (24.700), ապակեղէն եւ յախճա-
պակեղէն 467 (23.350), թուղթ 224 (11.200),
պողպատ 258 (6450), լուսարար 1678 (33.560),
ֆէս 30 (12.000), բարձրագոյն 141½ (40.100),
երկրեղէնը 133 (6650), ժապաւիտեղէն 19½
(5775), զնետք 51 (2040), գինւոյ ոգի 258
(18.060), արեթ 14 (560), ժանեակ (սալիկ) 4
(5080), դարձուր 50 (1250), գերանգի 70½
(3525), կարասի 8 (1000), մանր երկաթեղէն վա-
ճառք (quincaillerie) 5 (15.605), բամբակ 200
(60.000), թուշեղէն եւ մկառնեղէն 6 (1800),
փերեղակի վաճառք 22½ (3160), ժամացոյց 5
(500), կարի մեքենայ 18½ (4200), համաման 70
(6400), լոնդոնական աւարկայք 122 (3000), ընդ

ամենն 4717½ (563.595), Դարձաւ Լոյսի շոգե-
նաւները Տաւրիական, Եւրոպական, Ռուսիայ
եւ Ռուսիոյ նաւահանգիստներէն 14.136 կենդի-
նար 1,250.000 ֆի. արժողութեամբ զանազան վա-
ճառք բերած են, այնպէս որ աւարական-հուն-
գարական նաւերն ի միասին 18.353 կենդի-
նար 1,823.595 ֆիորին արժողութեամբ վաճառք մու-
ծած են։

Ինչպէս միտ, նոյնպէս այս անգամ մեծ քա-
նակութիւն մ'աւարական-հունգարական վաճա-
ռաց օտար ազգաց շոգենաւերով մուծուած է։

Եւրոպական շոգենաւերն ուղղակի Թրիեստէն
բերած են (քանակութիւն՝ կենդանորով, արժեք
ոսկի ֆիորինով՝ ի փակագծի). Եւրոպ 309 (6180),
պողպատ 30 (900), խահուէ 25 (2500), գինւոյ
ոգի 63 (4445), բամբակեղէն 18½ (925), այլեւ-
այլ վաճառքներ 10 (200), ընդ ամենն 456
(15.150). բաց աստի Տաւրիական եւ Եւրոպա-
ական նաւահանգիստներն զանազան վաճառքներ
1580 կենդինար՝ 189.000 ֆիոր. արժողութեամբ
աւարական են։

Գանձական շոգենաւոյ 1059 կենդինար՝
18.937 ֆի. արժողութեամբ մուծած վաճառքներն
են. Սուսի 7½ (6600), երկրով 843 (3372), դա-
րձուր 7 (135), ապակի 134 (1210), բամբակեղէն
21 (6300), մամ 44 (1320)։

Օտար ազգաց նաւերն բերած էր օտարազ,
անգլոսալոնտեան վաճառք, մետաղք 72.360 կեն-
դինար՝ 4,825.600 ֆի. արժողութեամբ։ Իսկ առա-
գատաւորք բերած են եգիպտացորեն, շինածա-
փայտ, աղ եւ քարամէք։

Առոտոտի միջին: Լոյսի շոգենաւերով Տրա-
պիզոնէն հետեւեալ վաճառքները հանուած են
(քանակութիւն, եւ այլն ինչպէս վերը). Եւրոպ
1057½ (31.725), միջք 96 (480), ձկան իւղ 863
(9500), բակի 14 (84), դրոք 262 (78.600), շաւ
3 (2400), եգիպտացորեն 2534 (15.200), աղած
միտ 109 (2735), լեւոյն 1029 (82.320), կաղին
376½ (7530), կտաւեղէն 118 (23.600), սուսի
97½ (1960), երկաթ 368 (1100), մամ 4½ (360),
աղած աղք 23 (1840), ուտելիք 96 (3840), մե-
տաղք 3½ (7000), զանազան վաճառք 484½
(16.542), ընդ ամենն 7419½ (286.916)։ Առոտ-
մէ Թրիեստ եկածներն են՝ ձկան իւղ 775 (8525),
թեփ 368 (1100), եգիպտացորեն 1735 (10.410),
աղած աղք 23 (1840), ընդ ամենն 2901 (21.875)։

Եւրոպական շոգենաւք ուղղակի Թրիեստ աւար-
կան 8½ ձկան իւղ 269 (2960), եգիպտացորեն
1450 (8700), կաղին 25 (500), ընդ ամենն՝ 1744
(12.160) եւ ուրիշ նաւահանգիստներ ալ տարած
են զանազան վաճառքներ 938 կենդինար՝ 68.980
ֆիորին արժողութեամբ։

Նաւական մէկալ ընկերութիւններն ալ
պորթուգալական ու անատոլական բերքերէ տարած են
զրեթ 54.500 կենդինար՝ 1,595.800 ֆի. արժա-
ղութեամբ։

Տարածուի վրայէն վաճառաց փոխադրութեան
գիններն ի՞նչ են եւ զանազան քաղաքաց Տամար
առ. մի կենդինար (=180 հոյալ=230 քիլոյ.) են՝
Էրզինկան 80 արծաթ զուլ. (=6-81 ոսկի ֆիոր.),

կարին 90 (7-65), Բուրբեր 60 (3-90), Կիւմուշ-
խանէ 40 (2-60), Կարենի Բ Կան 160 (13-20), Կար-
նէ Բ Կուշ 120 (10-20) :

Փոխտնային/թիւն փոխտնայ Ի Պարսիստան
նէ Ի Պարսիստան/թիւն : Մարտի քիշէ 8202 ծրար
մնաց, որոնց վրայ երկրորդ եռամսէն 11-054 ծրար
յաւելաւ : Ասանցմէ Պարսիստանն խաւարուեցան
15-302 ծրար, այնպէս որ Եռանիս քիշէ 7454
ծրար մնաց, գրեթէ ամէն մէկը կենդանոր կէտըրով :

Արտաքին/թիւն փոխտնային/թիւն փոխտնային
րուած էին : (Բանդալի/թիւն քիշէ) կենդանորով, արժէքը՝
սոկի ֆի. : Ասուի 185 (185-000), լուցափայտ 2619
(52-380), պողպատ 140 (2800), բրդեղէնք 215
(64-500), փերեղակի փաճաւք 290 (12-450), ա-
պակեղէնք 415 (83000), փանաղան փաճաւք 619
(18-570), ընդ ամենն 4483 (344-180) :

Արտաքին/թիւն մեծաբանակ փաճաւքներն բաժ-
բակեղէնք, թէ չէ եւ գաւաղանման երկրամբ, ինչ-
պէս միշտ, այսպէս ալ այս անգամ Պարսիստանն
փոխտնայուած գլխաւոր առարկաներն էին : Գաղղի-
ական գլուխ-շաքարէ 315 ծրար՝ 6300 ֆի. արժե-
քով թէ եամբ եւ աւարիական-հունգարական ձե-
ծուած չաքարէն 9 ծրար՝ 180 ֆի. արժողութեամբ
խաւարուեցան :

Փոխտնային/թիւն փոխտնային քիշէ բարձրացած է,
փաստ զի ուղտերը ջերմութեան պատճառաւ ար-
տաւեղին տարուած ըլլալով՝ տկար են : Ամառա-
սարդ թիւնն քիշէ Տրապիզոնէ մինչեւ Գալիթ ամ
մի կենդանոր (≈ 180 հոկայ = 230 քիլո.) սոփ-
րական ծրարի համար 674 զը. է, սոկին 140էն
հաշուելով, արեւոյշ ցարդ 728 զը. (47-36 սոկի
ֆի.) : Ամառաւարտութեան քիշէ Գալիթէն հոս
առ մի կենդանոր (100 քիլո.) 6-75 սոկի ֆի. է :

Պարսիստանն հոս եկան՝ երկրորդ եռամ-
սեայ ժամանակամիջոցին մէջ 1500 կենդ. Ռեպի-
67,500 ֆի. արժողութեամբ : 50 կենդ. շաւ-
22,500 ֆի. արժողութեամբ : 500 կենդ. գորգ՝
101,500 ֆի. արժողութեամբ, ընդ ամենն 181-500
սոկի ֆի. արժողութեամբ :

Նիստարկոն/թիւն : Ցարդիս երկրորդ եռամ-
սէին՝ Տրապիզոն մտան 2197 նաւ՝ 141.615 տակա-
ռաշափով : որոնց մէջ Աւստրիոյ-Հունգարիոյ կող-
մանէ 26 շաքենաւ՝ 20.504 տակառաշափով կը
գտնուէր :

ԲԱՐՈՅԵՐԵ

ՈՍԻ ԴԵՓԻՅ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԵՆ ՎԵՐՋ

17. Բոլորացոյն տարապիշ :

(Հարաւստիստիս)

Առաւայտեր ձիերը հոգալու զաւարտ էր, ծա-
ռայող եղբայրներն երկրորդ քանին մը քար շա-
րելով առաւայտեն նախաճաղը պատրաստելու փա-
ռարան մը յարմարընելու կ'այլատարէ : Ամբողջ
գիշերը քալած էին, ձիերուն հանգիստ պէտք էր :

Հարաւստիէն վախ չունէին, եւ ոչ ալ ըստ պա-
տահման մարդ մը կրնար գալ, որով խիմենի կա-
րենար օգնութիւն խնդրէ : Եւ այսպէս հոս քանին
մը ժամ՝ հանգիստ պիտի առնուին : մանուսանդ թէ
Անտարտէ մինչեւ իրիկուն մնալ եւ քիշերը ճամ-
բան շարունակել կը մտածէր :

Բոսկանապակ խիմենիին առջի խորհուրդը —
փախիշէ էր : Միայն այս ամառուն վրայ կրնար յա-
շտակութեամբ փախելու : վրայ մտածել : Գիտէր
որ Ռեպիին կարածն էր կը տարուի, թէ չէ մէյ Ե հոն
հասնէր, ալ փախելէն յոյսը պէտք էր բոլորովին
կորէր : Արդի վիճակն ալ փախելու յարմար չէր.
իւր դիմացն երեք հոգի ունէր, որոնց ձեռքն ազատ
էր : բայց սակ' երկու ձի եւ անշուշտ զենք ալ ու-
նէին, զոր միշտ պիտի գործածէին : Բոսկանապակ
փախիշէ ուզէր միշտ վտանգաւոր էր. անոր համար
նախ եւ յառաջ զանոնք կաշտաւէլ ուզէր :

Երկուքն ուրիշ բանի զբաղած էին : միայն Ան-
տարտէ խիմենիին քով կեցած ամեն շարժմանե-
րը կը դնէր : Բոլորովին անծանօթ չէր խիմենիին
անոր կերպարանքը. տեղ մը տեսած էր, բայց ուր
ըլլալը միտքը չէր գար : Այս անտարտէ միւսներէն
աւելի յոյս կու տար իրեն, թէ եւս այլեւայլ նշանի-
րէն կը տեսնուէր որ միւս երկուքն վրայ մեծ գրու-
ած էր : Հաստ երկտարաք ըլլալով՝ խիմենի կը
յուսար՝ օր իւր խոսքն անոր վրայ դուրս ազդէ.
միւս երկուքն արդէն այլ կատարեալ էին : Երբոր
խիմենի մտադրութեամբ Անտարտէին երեսն կը
նայէր անոր ո՞վ ըլլալը միտքը բերելու համար, Ան-
տարտէ գարեւա եւ հարցոյց որ ինչու այսպէս սեւե-
ռեալ իւր երեսը չէ նայի. « Կ'ամառ զի, կ'մտք, եր-
բեք պիտի չկարենաւ սակեւ օգտու մը գտնել : »
« Կը կարծեմ որ զենք տեղ մը տեսած ըլ-
լամ՝ բայց չեմ գիտեր թէ ուր : »

« Կ'չ, կ'կրնիք Անտարտէ անտարբերութեամբ,
թէ չէ տեսնուած ալ ընտել, հարեւանցին կերպով մը
եղած պիտի ըլլայ : »

« Զէ, ըստ յանկարծ խիմենի. հիմա միտքս
եկաւ. ես զենք դահերեցուն խոսքը տարի : »

Անտարտէ երեսը գարեւոյց. արիւնն սփառ
գլուխը գտնել :

« Այո, այո, շարունակեց եռամսէն վա-
մէն, հիմա լաւ կը իշխեմ : Զեր ուսմանց աւարտ-
ման համար գահերեցուն ձեզի տուած դատման
նպատին շնորհակալ ըլլալու եկաւ : Գ'որմարտէ,
Տէր Անտարտէ, ահա կը կարմիրը : »

Անտարտէ պատահական չուտաւ :

« Եւ զենք, Տէր ըստ խիմենի աւելի եռան-
գեամբ, կ'ախտանալու խիմենի ձեզի բրած բարիքներն
ամենուն չ'ընէր : Զերն միջոյ մը տուած է, որով
կրնաք՝ ձեր բարեբաղին զէմ ըսած ապերախտու-
թիւնն քաւել եւ Էդուստիոյ բոլոր բարի մարդ-
կան շնորհակալութիւնը վայելել : Ինձի օգնեցէր :

« Կարեւոր մտքներ իւր ամառման գրածն ըստ
աղաքս ուսմանց կ'օգնէր. եւ գաւառանոցայ մէջ ար-
դէն այսպիսիներ կային : Արդիւնեալ Ապրիլը միայն
չայտն Թիւսիտանց փառաբան զրած էր իւր գրածին.
բայց անկիւյ իւր անկարգ վարուցի համար զարգեց
մեծաւ. բնականապէս այս պատահաւ գահերեցն ալ ա-
նոր վրայէն իւր ձեռքը քաշեց : Մոռալոյ ֆորմալներու
յարած եւ իւր բարեբաղին կենցաղ զէմ ինչուստ գաւա-
ռանութեան մանակից եղած էր :